

Wydruk z 2015.06.16

Dz.U.2015.318 -j.t. - Referendum ogólnokrajowe.

Wersja 2015.03.06 do ...

Dz.U.2015.318 j.t.

USTAWA

z dnia 14 marca 2003 r.

o referendum ogólnokrajowym

(tekst jednolity)

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa reguluje zasady i tryb przeprowadzania referendum ogólnokrajowego, o którym mowa w art. 125 i w art. 90 ust. 3 oraz w art. 235 ust. 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 2. 1. Obywatele polscy, w drodze głosowania, wyrażają swoją wolę co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy poddanej pod referendum.

2. Referendum polega na udzieleniu na urzędowej karcie do głosowania pozytywnej lub negatywnej odpowiedzi na postawione pytanie albo pytania lub na dokonaniu wyboru między zaproponowanymi wariantami rozwiązań.

Art. 3. 1. Prawo udziału w referendum ma obywatel polski, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat.

2. Nie mają prawa udziału w referendum osoby:

- 1) pozbawione praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądowym;
- 2) pozbawione praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
- 3) ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądowym.

Art. 4. 1. Referendum wyznacza się na dzień wolny od pracy.

2. Głosowanie w referendum może być przeprowadzone w ciągu jednego albo dwóch dni.

3. Jeżeli głosowanie w referendum przeprowadza się w ciągu dwóch dni, termin głosowania określa się na dzień wolny od pracy oraz dzień go poprzedzający.

Art. 5. 1. Głosować można tylko osobiście.

2. Głosowanie odbywa się w lokalu obwodowej komisji do spraw referendum, w ciągu jednego dnia lub dwu kolejnych dni.

3. Jeżeli głosowanie w referendum przeprowadza się w ciągu jednego dnia, głosowanie odbywa się bez przerwy od godziny 6.⁰⁰ do 22.⁰⁰.

4. Jeżeli głosowanie w referendum przeprowadza się w ciągu dwóch dni, głosowanie odbywa się każdego z tych dni bez przerwy od godziny 6.⁰⁰ do 20.⁰⁰, a przerwa następuje od godziny 20.⁰⁰ pierwszego dnia do godziny 6.⁰⁰ drugiego dnia.

5. Do trybu przeprowadzenia głosowania stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.).

Art. 6. 1. Głosowanie w referendum przeprowadza się:

- 1) w stałych obwodach głosowania, utworzonych na podstawie przepisów ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;
- 2) w obwodach głosowania utworzonych w szpitalach i w zakładach pomocy społecznej;
- 3) w obwodach głosowania utworzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych oraz w oddziałach zewnętrznych tych zakładów i aresztów;
- 4) w obwodach głosowania utworzonych dla obywateli polskich przebywających za granicą;
- 5) w obwodach głosowania utworzonych dla obywateli polskich przebywających na polskich statkach morskich.

2. Do obwodów głosowania w szpitalach i zakładach pomocy społecznej oraz do obwodów w zakładach karnych i aresztach śledczych, a także do obwodów w oddziałach zewnętrznych tych zakładów

i aresztów stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

3. Do obwodów głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą oraz do obwodów głosowania dla wyborców przebywających na polskich statkach morskich stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

4. W uzasadnionych przypadkach mogą być dokonane zmiany obwodów głosowania, w trybie określonym przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

5. Informację o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji do spraw referendum, o których mowa w ust. 1 i 2 oraz w art. 7 ust. 2, podaje do wiadomości publicznej, przez rozplakatowanie, wójt lub burmistrz (prezydent miasta) najpóźniej w 40 dniu przed dniem referendum.

6. Obowiązek, o którym mowa w ust. 5, w odniesieniu do obwodów głosowania utworzonych za granicą ciąży na konsulach. Wykonanie tego obowiązku powinno nastąpić najpóźniej w 21 dniu przed dniem referendum.

7. O utworzeniu obwodu głosowania na statku kapitan statku zawiadamia osoby uprawnione do udziału w referendum.

Art. 7. 1. Można utworzyć obwody głosowania w domach studenckich lub zespołach domów studenckich, prowadzonych przez szkoły wyższe lub inne podmioty na podstawie umów zawartych ze szkołami wyższymi, jeżeli co najmniej 50 osób uprawnionych do udziału w referendum poinformuje na piśmie rektora szkoły wyższej prowadzącej dom studencki, lub z którą inny podmiot zawarł umowę o prowadzenie domu studenckiego, o zamiarze przebywania w domu studenckim w dniu referendum.

2. Rada gminy, na wniosek wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) zgłoszony po porozumieniu z rektorem szkoły wyższej, tworzy obwody głosowania, o których mowa w ust. 1, ustala ich numery, granice oraz siedziby obwodowych komisji do spraw referendum. Utworzenie tych obwodów następuje najpóźniej w 45 dniu przed dniem referendum.

Art. 8. 1. Osoby, którym przysługuje prawo udziału w referendum, wpisuje się do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum.

2. Osoba, o której mowa w ust. 1, może być wpisana tylko do jednego spisu.

Art. 9. 1. Spis osób uprawnionych do udziału w referendum jest sporządzany i aktualizowany przez gminę jako zadanie zlecone, z zastrzeżeniem ust. 2. Spis jest sporządzany na podstawie stałego rejestru wyborców w gminie, prowadzonego na zasadach określonych w przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

2. Spis osób uprawnionych do udziału w referendum przebywających na polskich statkach morskich oraz za granicą sporządzają odpowiednio kapitan statku i właściwy terytorialnie konsul.

3. Dla osób kończących 18 lat w drugim dniu głosowania sporządza się dodatkowy spis.

4. Spis osób uprawnionych do udziału w referendum w domach studenckich sporządza się na podstawie wykazu osób, które będą w nich przebywać w dniu referendum.

5. Wykazy osób, o których mowa w ust. 4, rektorzy szkół wyższych przekazują do urzędu gminy najpóźniej w 10 dniu przed dniem referendum.

6. O dopisaniu lub wpisaniu do spisu osób uprawnionych do udziału w referendum, osób, o których mowa w ust. 4, niezwłocznie zawiadamia się urząd gminy właściwy ze względu na miejsce ich stałego zamieszkania lub ostatniego zameldowania na pobyt stały.

7. Do spisów osób uprawnionych do udziału w referendum stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

8. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzenia i udostępniania spisu osób uprawnionych do udziału w referendum, ustalając wzór spisu, metody jego aktualizacji, wzór wniosku o udostępnienie spisu, wzory wykazów osób przebywających w szpitalach, zakładach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych, a także w oddziałach zewnętrznych tych zakładów i aresztów, oraz w domach studenckich, w których utworzono obwody głosowania, wzór zawiadomienia o dopisaniu lub o wpisaniu osoby uprawnionej do udziału w referendum do spisu w innym obwodzie głosowania, wzór oraz sposób wydawania zaświadczenia o prawie do głosowania.

9. Minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania i aktualizacji spisu osób uprawnionych do udziału w referendum, przebywających na polskich statkach morskich znajdujących się w podróży w dniu referendum, a także sposób powiadamiania urzędów gmin o objętych spisem osobach stale zamieszkałych w kraju i sposób wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania.

10. Minister właściwy do spraw zagranicznych, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania i aktualizacji spisu osób uprawnionych do udziału w referendum, przebywających za granicą i posiadających ważne polskie paszporty, a także sposób powiadamiania urzędów gmin o objętych spisem osobach stale zamieszkałych w kraju i sposób wydawania zaświadczeń o prawie do głosowania.

Rozdział 2

Organy do spraw referendum

Art. 10. Referendum przeprowadzają:

- 1) Państwowa Komisja Wyborcza, powołana na podstawie przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;
- 2) komisarze wyborczy, powołani na podstawie przepisów ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy;
- 3) obwodowe komisje do spraw referendum, zwane dalej "komisjami obwodowymi".

Art. 11. 1. Państwowa Komisja Wyborcza zapewnia organizację oraz przeprowadzenie referendum.

2. Do zadań Państwowej Komisji Wyborczej, w zakresie określonym w ust. 1, należy w szczególności:

- 1) sprawowanie nadzoru nad przygotowaniem referendum oraz przestrzeganiem przepisów regulujących zasady i tryb przeprowadzenia referendum;
- 2) wyjaśnianie sposobu głosowania w referendum;
- 3) rozpatrywanie skarg na działalność komisarzy wyborczych;
- 4) rozwiązanie komisji obwodowych po wykonaniu przez nie ustawowych zadań;
- 5) ustalenie regulaminu komisji obwodowych oraz wzoru ich pieczęci, a także wzoru urzędowych formularzy oraz druków;
- 6) sporządzenie protokołu o wyniku referendum oraz sprawozdania z przebiegu referendum;
- 7) podanie do wiadomości publicznej oraz ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej wyniku referendum.

3. Państwowa Komisja Wyborcza może określić, w drodze uchwały, warunki oraz sposób wykorzystania techniki elektronicznej przy ustalaniu wyników głosowania i wyniku referendum przez komisarzy wyborczych i komisje obwodowe oraz tryb przekazywania danych z protokołów za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych.

Art. 12. Do zadań komisarza wyborczego na obszarze należącym do jego właściwości terytorialnej należy w szczególności:

- 1) zapewnienie, we współdziałaniu z właściwymi organami samorządu terytorialnego, prawidłowego przygotowania i przeprowadzenia referendum;
- 2) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów niniejszej ustawy przez komisje obwodowe;
- 3) rozpatrywanie skarg na działalność komisji obwodowych;
- 4) dostarczanie komisjom obwodowym kart do głosowania w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą;
- 5) ustalenie wyników głosowania i przekazanie ich do Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 13. 1. Komisję obwodową powołuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) spośród osób uprawnionych do udziału w referendum, stale zamieszkałych na obszarze danej gminy, z zastrzeżeniem przepisów art. 14, najpóźniej w 21 dniu przed dniem referendum.

2. W skład komisji obwodowej powołuje się:

- 1) od 4 do 8 osób, a jeżeli termin głosowania w referendum został wyznaczony na dwa kolejne dni - od 6 do 10 osób, spośród kandydatów zgłoszonych przez podmioty uprawnione, o których mowa w art. 48, albo upoważnione przez nie osoby;
- 2) jedną osobę wskazaną przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta) w przypadku:
  - a) stałych obwodów głosowania - spośród pracowników samorządowych gminy lub gminnych jednostek organizacyjnych,
  - b) obwodów w szpitalach i zakładach pomocy społecznej - spośród pracowników tych szpitali lub zakładów,
  - c) obwodów w zakładach karnych i aresztach śledczych - spośród pracowników tych zakładów lub aresztów,
  - d) obwodów w domach studenckich - spośród pracowników tych domów studenckich.

3. Podmiot określony w ust. 2 pkt 1 może zgłosić do każdej komisji obwodowej tylko po jednym kandydacie, o którym mowa w ust. 1. Zgłoszenia dokonuje się najpóźniej w 30 dniu przed dniem referendum, dołączając zaświadczenie, o którym mowa w art. 48 ust. 3.

4. W przypadku zgłoszenia więcej niż 8 kandydatów lub - gdy termin głosowania w referendum został wyznaczony na dwa kolejne dni - więcej niż 10, skład osobowy komisji obwodowej ustala się w drodze publicznego losowania przeprowadzonego przez wójta lub burmistrza (prezydenta miasta).

5. Jeżeli liczba kandydatów zgłoszonych w trybie, o którym mowa w ust. 3, jest mniejsza niż 4 lub - gdy termin głosowania w referendum został wyznaczony na dwa kolejne dni - mniejsza niż 6, uzupełnienia składu komisji obwodowej do jej minimalnego składu, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, dokonuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta) spośród osób stale zamieszkałych na obszarze tej gminy.

6. Wskazanie do składu komisji obwodowej, o którym mowa w ust. 2 pkt 2 i ust. 5, następuje po uzyskaniu zgody osoby, której ma dotyczyć.

7. Pierwsze posiedzenie komisji obwodowej organizuje wójt lub burmistrz (prezydent miasta).

8. Komisja obwodowa na pierwszym posiedzeniu wybiera spośród swego składu osobowego przewodniczącego i jego zastępcę. Skład komisji obwodowej podaje się do wiadomości publicznej w sposób zwyczajowo przyjęty.

9. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, sposób zgłaszania kandydatów do komisji obwodowych, wzór zgłoszenia oraz szczegółowy tryb powoływania komisji obwodowych, w tym tryb przeprowadzania losowania.

Art. 14. 1. Komisję obwodową dla obwodu głosowania na polskim statku morskim oraz za granicą, w składzie od 5 do 7 osób, powołuje spośród osób uprawnionych do udziału w referendum odpowiednio kapitan statku i właściwy terytorialnie konsul. Tryb i termin powoływania tych komisji określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

2. W skład komisji obwodowej, o której mowa w ust. 1, wchodzi jedna osoba wskazana odpowiednio przez kapitana statku i konsula.

Art. 15. Do zadań komisji obwodowej należy w szczególności:

- 1) przeprowadzenie głosowania w obwodzie;
- 2) czuwanie nad przestrzeganiem przepisów niniejszej ustawy w miejscu i w czasie głosowania;
- 3) ustalenie wyników głosowania w obwodzie i podanie ich do wiadomości publicznej;
- 4) przekazanie protokołu głosowania w obwodzie właściwemu komisarzowi wyborczemu.

Art. 16. 1. Do uprawnień członków komisji obwodowych stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy dotyczące obwodowych komisji wyborczych.

2. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, wysokość oraz szczegółowe zasady, na podstawie których przysługują członkom komisji obwodowych diety, zryczałtowane diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów, a także tryb udzielania im dni wolnych od pracy.

Art. 17. Do działalności komisji obwodowych oraz do zmian w składzie komisji stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Art. 18. 1. Organizacyjno-techniczne warunki wykonywania zadań związanych z przeprowadzeniem referendum przez Państwową Komisję Wyborczą i komisarzy wyborczych zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze, działające na podstawie przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

2. Obsługę i techniczno-materialne warunki pracy komisji obwodowej zapewnia wójt lub burmistrz (prezydent miasta) jako zadanie zlecone gminie.

3. Obowiązki przewidziane w ust. 2 w odniesieniu do komisji obwodowych powołanych w obwodach na polskich statkach morskich i za granicą wykonują odpowiednio kapitan statku i właściwy terytorialnie konsul.

Art. 19. 1. Podmioty uprawnione, o których mowa w art. 48, albo upoważnione przez nie osoby, mogą wyznaczyć po jednym mężu zaufania i jego zastępcy do każdej komisji obwodowej w celu obserwacji przebiegu głosowania i ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy dotyczące mężów zaufania stosuje się odpowiednio. Do zastępcy męża zaufania stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące męża zaufania.

2. Przy czynnościach komisji może być obecny mąż zaufania albo jego zastępca.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się odpowiednio do wyznaczenia mężów zaufania w celu obserwacji ustalenia wyników głosowania i wyniku referendum przez komisarzy wyborczych i Państwową Komisję Wyborczą.

Rozdział 3

Karta do głosowania, sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 20. 1. Na urzędowej karcie do głosowania umieszcza się:

- 1) oznaczenie rodzaju, podmiotu zarządzającego oraz daty referendum;
- 2) pytanie lub warianty rozwiązania sprawy poddanej pod referendum;
- 3) informację o sposobie głosowania.

2. Na karcie do głosowania można zamieścić wyjaśnienie dotyczące przedmiotu referendum. Treść wyjaśnienia ustala podmiot zarządzający referendum.

3. Jeżeli referendum polega na udzieleniu odpowiedzi na postawione pytanie, na karcie do głosowania zamieszcza się również wyrazy "Tak" i "Nie", a gdy referendum polega na dokonaniu wyboru

pośród zaproponowanych wariantów rozwiązania, przy każdym z wariantów umieszcza się po lewej stronie numer wariantu.

4. W przypadku poddania pod referendum więcej niż jednej sprawy, na karcie do głosowania zamieszcza się kolejno wszystkie postawione pytania lub zaproponowane warianty rozwiązania.

5. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Na karcie do głosowania drukuje się odcisk pieczęci Państwowej Komisji Wyborczej oraz oznacza się miejsce na odcisk pieczęci komisji obwodowej.

6. Wzór karty do głosowania, zasady drukowania kart i tryb przekazywania ich komisjom obwodowym oraz wzory nakładek na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 21. 1. Głosujący udziela odpowiedzi na postawione pytanie, stawiając znak "x" odpowiednio w kratce obok odpowiedzi pozytywnej "Tak" albo odpowiedzi negatywnej "Nie", lub dokonuje wyboru pomiędzy zaproponowanymi wariantami rozwiązania, stawiając na karcie do głosowania znak "x" w kratce obok numeru wariantu, za którym się opowiada.

2. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w obu kratkach obok odpowiedzi na postawione pytanie lub nie postawiono znaku "x" w żadnej z kretek obok odpowiedzi na pytanie, głos uważa się za nieważny.

3. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak "x" w kratkach odpowiadającym dwóm lub więcej numerom wariantów rozwiązania albo nie postawiono znaku "x" w żadnej z kretek odpowiadających numerowi wariantu, głos uważa się za nieważny.

4. Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych pytań lub wariantów rozwiązania albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność głosu.

Rozdział 4

Ustalenie wyników głosowania i wyniku referendum

Art. 22. 1. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania komisja obwodowa ustala liczbę niewykorzystanych kart do głosowania i umieszcza je w zabezpieczonym pakiecie.

2. Komisja obwodowa ustala na podstawie spisu osób uprawnionych do udziału w referendum liczbę osób uprawnionych do głosowania oraz liczbę osób, którym wydano karty do głosowania.

3. Przewodniczący komisji obwodowej w obecności jej członków otwiera urnę, po czym komisja liczy wyjęte z urny karty do głosowania.

4. Komisja obwodowa na podstawie liczby kart ważnych, wyjętych z urny, ustala liczbę osób, które wzięły udział w referendum.

5. Kart do głosowania przedartych całkowicie nie bierze się pod uwagę przy obliczeniach, o których mowa w ust. 4.

6. Jeżeli liczba kart do głosowania w urnie jest mniejsza lub większa od liczby wydanych kart, komisja obwodowa podaje w protokole głosowania w obwodzie przypuszczalną przyczynę tej niezgodności.

Art. 23. Nieważne są karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią komisji obwodowej.

Art. 24. 1. Po obliczeniu liczby ważnych kart do głosowania komisja obwodowa ustala wyniki głosowania w obwodzie, o których mowa w art. 25 ust. 2 pkt 5-7.

2. W razie poddania pod referendum więcej niż jednej sprawy, przedstawionej w formie pytania lub wyboru wariantu rozwiązania, komisja obwodowa ustala wyniki głosowania oddzielnie w odniesieniu dla każdego pytania lub wyboru wariantu rozwiązania.

Art. 25. 1. Komisja obwodowa sporządza, w trzech egzemplarzach, protokół głosowania w obwodzie.

2. W protokole głosowania w obwodzie wymienia się liczby:

- 1) osób uprawnionych do głosowania;
- 2) osób, którym wydano karty do głosowania;
- 3) kart nieważnych, o których mowa w art. 23;
- 4) kart ważnych (osób, które wzięły udział w głosowaniu);
- 5) głosów nieważnych, o których mowa w art. 21 ust. 2 lub 3;
- 6) głosów ważnych;
- 7) głosów ważnych - osobno: pozytywnych "Tak" oraz negatywnych "Nie" oddanych w odpowiedzi na postawione pytanie lub za wyborem określonego wariantu rozwiązania.

3. Przepis art. 24 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

4. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji obwodowej, obecne przy jego sporządzeniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.

5. Członkom komisji obwodowej przysługuje prawo wniesienia do protokołu głosowania uwag z

wymienieniem konkretnych zarzutów, z tym że nie zwalnia to ich z obowiązku podpisania protokołu.

6. Mężom zaufania przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag, z wymienieniem konkretnych zarzutów. Adnotację o wniesieniu uwag zamieszcza się w protokole.

7. Po sporządzeniu protokołu komisja obwodowa podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej wyniki głosowania, przez wywieszenie protokołu w lokalu komisji w miejscu łatwo dostępnym dla zainteresowanych.

Art. 26. 1. Przewodniczący komisji obwodowej niezwłocznie przesyła do komisarza wyborczego, w zabezpieczonej kopercie, jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie wraz z wyjaśnieniami komisji co do zgłoszonych zarzutów, o których mowa w art. 25 ust. 5 i 6.

2. Wyniki głosowania i protokoły głosowania z obwodów utworzonych za granicą są przekazywane komisarzowi wyborczemu właściwemu dla miasta stołecznego Warszawy, a wyniki głosowania i protokoły głosowania z obwodów utworzonych na polskich statkach morskich - komisarzowi wyborczemu właściwemu dla siedziby armatora.

3. Tryb przekazywania wyników głosowania i protokołów, o których mowa w ust. 1 i 2, ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 27. Po dokonaniu czynności, o których mowa w art. 26 ust. 1 i 2, przewodniczący komisji obwodowej niezwłocznie przekazuje w depozyt odpowiednio wójtowi lub burmistrzowi (prezydentowi miasta), konsulowi albo kapitanowi statku dokumenty z przeprowadzonego referendum oraz pieczęć komisji.

Art. 28. 1. Niezwłocznie po otrzymaniu od komisji obwodowych protokołów głosowania komisarz wyborczy dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania we wszystkich obwodach. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników głosowania komisarz wyborczy zarządza ponowne ich ustalenie przez komisję obwodową i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą.

2. Na podstawie protokołów głosowania w obwodach komisarz wyborczy ustala wyniki głosowania na obszarze swojej właściwości i sporządza, w trzech egzemplarzach, protokół głosowania. W protokole wymienia się łącznie dane, o których mowa w art. 25 ust. 2. Przepisy art. 24 ust. 2 i art. 25 ust. 4 oraz 6 i 7 stosuje się odpowiednio.

3. Protokół, o którym mowa w ust. 2, komisarz wyborczy przesyła niezwłocznie do Państwowej Komisji Wyborczej, w trybie określonym w drodze uchwały przez Państwową Komisję Wyborczą. Pozostałe dokumenty z przeprowadzonego referendum komisarz wyborczy przekazuje dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego, właściwej dla siedziby komisarza wyborczego.

Art. 29. 1. Po otrzymaniu protokołów od komisarzy wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia przez nich wyników głosowania.

2. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników głosowania, o których mowa w ust. 1, Państwowa Komisja Wyborcza zarządza, w drodze uchwały, ponowne ustalenie przez komisarza wyborczego tych wyników.

3. Państwowa Komisja Wyborcza:

- 1) ustala wyniki głosowania i wynik referendum;
- 2) sporządza protokół o wyniku referendum; przepisy art. 24 ust. 2 i art. 25 ust. 2 i 4 oraz 6 i 7 stosuje się odpowiednio;
- 3) przekazuje protokół o wyniku referendum wraz ze sprawozdaniem z przebiegu referendum Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu, Prezesowi Rady Ministrów oraz Sądowi Najwyższemu;
- 4) podaje niezwłocznie wynik referendum do wiadomości publicznej oraz ogłasza, w formie obwieszczenia, w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 30. Wzory protokołów, o których mowa w art. 25 ust. 1, art. 28 ust. 2 oraz art. 29 ust. 3 pkt 2, określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 31. Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej, złożony po porozumieniu z Naczelnym Dyrektorem Archiwów Państwowych, określi, w drodze rozporządzenia, sposób przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z przeprowadzonego referendum.

Art. 32. 1. Jeżeli termin przeprowadzenia referendum został wyznaczony na dwa kolejne dni, ustalenie wyników głosowania przez komisję obwodową następuje po zakończeniu głosowania w drugim dniu przeprowadzania referendum.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, komisja obwodowa po zakończeniu głosowania w pierwszym dniu:

- 1) zabezpiecza otwór urny;
- 2) ustala protokolarnie:
  - a) liczbę niewykorzystanych kart do głosowania,

- b) liczbę osób uprawnionych do głosowania, czyli liczbę osób ujętych w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum,
- c) liczbę kart wydanych - na podstawie podpisów osób w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum.

3. Po wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 2, komisja obwodowa umieszcza w opieczętowanych pakietach odrębnie karty niewykorzystane i spis osób uprawnionych do udziału w referendum, które wraz z urną pozostają w lokalu komisji.

4. Po zakończeniu głosowania w pierwszym dniu przeprowadzania referendum i wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 2 i 3, przewodniczący komisji zamyka lokal komisji i opieczętuje wejście do lokalu pieczęcią komisji. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) zapewnia ochronę lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu.

4a. Dane, o których mowa w ust. 2 pkt 2, komisja obwodowa podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej, po wykonaniu czynności, o których mowa w ust. 4, przez wywieszenie protokołu, w miejscu łatwo dostępnym dla zainteresowanych, w budynku, w którym mieści się siedziba komisji; przepis art. 25 ust. 4 stosuje się odpowiednio. Wzór protokołu ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

5. Przed rozpoczęciem głosowania w drugim dniu komisja obwodowa stwierdza protokolarnie, czy pieczęcie na wejściu do lokalu komisji, a także na pakietach z kartami do głosowania oraz ze spisem osób uprawnionych do głosowania są nienaruszone.

6. Minister właściwy do spraw administracji publicznej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania w zakresie ochrony lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu, w tym również zasady udzielania przez Policję pomocy wójtom, burmistrzom (prezydentom miast) w celu prawidłowej ochrony tych lokali.

7. Szczegółowy sposób wykonywania przez komisję obwodową czynności, o których mowa w ust. 2-5, określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza, zapewniając poszanowanie zasad przeprowadzania referendum oraz ochronę urny, pakietów i dokumentów związanych z referendum.

8. Przepisy ust. 2-7 stosuje się do obwodów głosowania utworzonych na polskim statku morskim i za granicą, z tym że:

- 1) obowiązek zapewnienia ochrony lokalu komisji, o którym mowa w ust. 4, spoczywa odpowiednio na kapitanie statku i konsulu;
- 2) minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania oraz obowiązki kapitana polskiego statku morskiego w zakresie ochrony lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu;
- 3) minister właściwy do spraw zagranicznych, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe wymagania oraz obowiązki konsula w zakresie ochrony lokalu komisji w czasie przerwy w głosowaniu.

Rozdział 5

Ważność referendum

Art. 33. 1. Przeciwko ważności referendum może być wniesiony protest ze względu na zarzut dopuszczenia się przestępstwa przeciwko referendum lub naruszenia przepisów niniejszej ustawy dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyniku referendum.

2. Jeżeli podstawę protestu stanowi zarzut popełnienia przestępstwa przeciwko referendum lub naruszenia przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów niniejszej ustawy dotyczących ustalenia wyników głosowania lub wyniku referendum, może go wnieść każda osoba uprawniona do udziału w referendum.

3. Protest przeciwko ważności referendum z powodu naruszenia przepisów niniejszej ustawy dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania w obwodzie lub przez komisarza wyborczego może wnieść osoba, której nazwisko w dniu głosowania było umieszczone w spisie osób uprawnionych do udziału w referendum odpowiednio w tym obwodzie głosowania lub na obszarze objętym właściwością komisarza wyborczego.

4. Prawo wniesienia protestu przysługuje również przewodniczącemu komisji obwodowej, podmiotowi uprawnionemu, o którym mowa w art. 48, lub upoważnionej przez niego osobie.

Art. 34. 1. Protest wnosi się do Sądu Najwyższego na piśmie w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyniku referendum przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Do warunków i trybu wnoszenia protestu oraz sposobu jego rozpatrywania i trybu podejmowania uchwały w tej sprawie przez Sąd Najwyższy stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Art. 35. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych rozstrzyga o ważności referendum, podejmując w tej sprawie uchwałę nie później niż w 60 dniu od dnia ogłoszenia wyniku referendum. Uchwałę o ważności referendum przedstawia się niezwłocznie

Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu i Prezesowi Rady Ministrów, ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej oraz przesyła Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 36. 1. W razie podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały o unieważnieniu głosowania w obwodzie lub w obwodach, jeżeli unieważnienie głosowania nie wpływa na wynik referendum, Państwowa Komisja Wyborcza, w drodze uchwały, koryguje wyniki głosowania. Przy ustalaniu wyniku referendum nie uwzględnia się liczby osób uprawnionych do głosowania oraz wyników głosowania w tym obwodzie lub w obwodach. Skorygowany wynik Państwowa Komisja Wyborcza podaje niezwłocznie do wiadomości publicznej oraz ogłasza, w formie obwieszczenia, w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

2. Jeżeli unieważnienie głosowania w obwodzie lub w obwodach wpływa na wynik referendum, Sąd Najwyższy w uchwale postanawia o przeprowadzeniu ponownego głosowania w tym obwodzie lub w obwodach albo wskazuje czynność, od której należy ponowić postępowanie.

3. Na podstawie uchwały Sądu Najwyższego, o której mowa w ust. 2, Państwowa Komisja Wyborcza, w drodze uchwały, niezwłocznie zarządza przeprowadzenie ponownego głosowania w obwodzie lub w obwodach na dzień wolny od pracy przypadający w terminie 20 dni od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego albo zarządza podjęcie wskazanych czynności, od których należy ponowić postępowanie. Uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Ponowne głosowanie w obwodzie lub w obwodach przeprowadza się na podstawie tych samych spisów osób uprawnionych do udziału w referendum i przez te same komisje obwodowe, chyba że podstawą unieważnienia głosowania były zarzuty odnoszące się do komisji lub do nieprawidłowości w spisie. W takim przypadku powołuje się nowe komisje lub sporządza się nowe spisy.

5. Po ustaleniu wyników ponownego głosowania w obwodzie lub w obwodach komisarz wyborczy koryguje wyniki głosowania na obszarze swojej właściwości, a Państwowa Komisja Wyborcza, w drodze uchwały, ustala skorygowane wyniki głosowania i wynik referendum. Uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej podaje się do wiadomości publicznej i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

6. O wynikach referendum, o których mowa w ust. 1 i 5, zawiadamia się Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Sejmu, Marszałka Senatu, Prezesa Rady Ministrów oraz Sąd Najwyższy.

Rozdział 6

Kampania referendalna i jej finansowanie

Art. 37. Kampanią referendalną jest prezentowanie swojego stanowiska przez obywateli, partie polityczne, stowarzyszenia, fundacje oraz inne podmioty w sprawie poddanej pod referendum.

Art. 38. Kampania referendalna rozpoczyna się z dniem ogłoszenia odpowiednio uchwały Sejmu, postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej lub postanowienia Marszałka Sejmu o zarządzeniu referendum i ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem głosowania.

Art. 39. 1. Od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania zabronione jest zwoływanie zgromadzeń, organizowanie pochodów i manifestacji, wygłaszanie przemówień, rozdawanie ulotek, jak też prowadzenie w inny sposób kampanii referendalnej.

2. Zabronione są wszelkie formy kampanii referendalnej w lokalu komisji obwodowej oraz na terenie budynku, w którym ten lokal się znajduje.

Art. 40. 1. Zabronione jest prowadzenie kampanii referendalnej na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie.

2. Zabronione jest prowadzenie kampanii referendalnej na terenie:

- 1) urzędów administracji rządowej i administracji samorządu terytorialnego oraz sądów;
- 2) jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej;
- 3) skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

3. Zabronione jest organizowanie w ramach prowadzonej kampanii referendalnej gier losowych i konkursów, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych lub promocyjnych.

4. Zabronione jest podawanie oraz dostarczanie napojów alkoholowych w ramach prowadzonej kampanii referendalnej.

Art. 41. 1. Od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania zabronione jest podawanie do wiadomości publicznej wyników badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań głosujących w referendum i wyników referendum oraz sondaży przeprowadzonych w dniu głosowania.

2. Zakaz, o którym mowa w ust. 1, nie dotyczy podawania do wiadomości publicznej danych komisji obwodowych, o których mowa w art. 32 ust. 4a.

Art. 42. Wszelkie plakaty, hasła lub ulotki oraz inne materiały dotyczące referendum, zawierające oznaczenie, od kogo pochodzą, podlegają ochronie prawnej.

Art. 43. 1. Na ścianach budynków, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych można umieszczać plakaty i hasła dotyczące referendum po uzyskaniu zgody właściciela lub zarządcy.

2. Zabronione jest umieszczanie plakatów i haseł dotyczących referendum na zewnątrz i wewnątrz budynków administracji rządowej i samorządowej oraz sądów, a także na terenie jednostek wojskowych i oddziałów obrony cywilnej oraz skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

3. Rada gminy może zabronić umieszczania plakatów lub haseł dotyczących referendum na niektórych budynkach publicznych, a także na określonych częściach terenów publicznych z przyczyn związanych z ochroną zabytków bądź środowiska.

4. Przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii referendalnej należy stosować przepisy porządkowe. Przepis art. 42 stosuje się odpowiednio.

5. Plakaty i hasła dotyczące referendum należy umieszczać w taki sposób, aby można je było następnie usunąć bez powodowania szkód.

6. Policja oraz straż gminna są obowiązane usuwać na koszt podmiotu biorącego udział w kampanii referendalnej plakaty i hasła dotyczące referendum, których sposób umieszczenia może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo bezpieczeństwu mienia bądź bezpieczeństwu w ruchu drogowym.

7. Plakaty i hasła dotyczące referendum oraz urządzenia ogłoszeniowe ustawione w celu prowadzenia kampanii referendalnej właściwe podmioty biorące udział w tej kampanii obowiązane są usunąć w terminie 30 dni od dnia referendum.

8. Wójt lub burmistrz (prezydent miasta) postanawia o usunięciu plakatów i haseł dotyczących referendum oraz urządzeń ogłoszeniowych umieszczonych z naruszeniem przepisów ust. 1-5 lub nieusuniętych przez właściwe podmioty biorące udział w kampanii referendalnej w terminie, o którym mowa w ust. 7. Koszty ich usunięcia ponoszą zobowiązane podmioty.

Art. 44. 1. Jeżeli rozpowszechniane, w tym również w prasie w rozumieniu prawa prasowego, materiały dotyczące referendum, a w szczególności plakaty, ulotki, hasła i wypowiedzi lub inne formy prowadzonej kampanii referendalnej zawierają informacje nieprawdziwe, każdy, czyjego prawa dotyczy wynik postępowania, o którym mowa w ust. 2, ma prawo wnieść do sądu okręgowego wniosek o wydanie orzeczenia:

- 1) zakazu rozpowszechniania takich informacji;
- 2) przepadku materiałów zawierających takie informacje;
- 3) nakazania sprostowania takich informacji;
- 4) nakazania publikacji odpowiedzi na stwierdzenia naruszające dobra osobiste;
- 5) nakazania przeproszenia osoby, której dobra osobiste zostały naruszone.

2. Sąd okręgowy rozpoznaje wniosek, o którym mowa w ust. 1, w ciągu 24 godzin w postępowaniu nieprocesowym. Sąd może rozpoznać sprawę w przypadku usprawiedliwionej nieobecności wnioskodawcy lub uczestnika postępowania, którzy o terminie rozprawy zostali prawidłowo powiadomieni. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie sąd niezwłocznie doręcza, wraz z uzasadnieniem, osobie, która złożyła wniosek, o którym mowa w ust. 1, i zobowiązanemu do wykonania zobowiązania sądu.

3. Na postanowienie sądu okręgowego przysługuje w ciągu 24 godzin zażalenie do sądu apelacyjnego, który rozpoznaje je w ciągu 24 godzin. Od postanowienia sądu apelacyjnego nie przysługuje środek prawny i podlega ono natychmiastowemu wykonaniu.

4. Przedstawienie przez zobowiązanego do publikacji sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin następuje najpóźniej w ciągu 24 godzin od doręczenia postanowienia, na koszt zobowiązanego. W orzeczeniu sąd wskazuje prasę, w rozumieniu prawa prasowego, w której ma nastąpić publikacja. Publikacja następuje niezwłocznie.

5. W razie odmowy lub niezamieszczenia sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin przez zobowiązanego w sposób określony w postanowieniu sądu, sąd na wniosek osoby, która złożyła wniosek, o którym mowa w ust. 1, zarządza ich publikację na koszt zobowiązanego, w trybie postępowania egzekucyjnego.

Art. 45. Wykonanie uprawnień wynikających z niniejszej ustawy nie ogranicza możliwości dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie innych ustaw.

Art. 46. Informacje, komunikaty, apele i hasła dotyczące referendum ogłaszane w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu na koszt podmiotów biorących udział w kampanii referendalnej muszą zawierać wskazanie, przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą. Odpowiedzialnym za umieszczenie tego wskazania przez podmiot biorący udział w kampanii referendalnej jest redaktor w rozumieniu przepisów prawa prasowego.

Art. 47. 1. Wydatki ponoszone przez podmioty biorące udział w kampanii referendalnej pokrywane są z ich źródeł własnych i zgodnie z przepisami określającymi ich działalność finansową.

2. Do finansowania kampanii referendalnej nie mają zastosowania przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Art. 48. 1. Podmiotami uprawnionymi do udziału w kampanii referendalnej w programach radiowych i telewizyjnych, o których mowa w art. 49-55, zwanymi dalej "podmiotami uprawnionymi", są:

- 1) partia polityczna, która w ostatnich przed referendum wyborach do Sejmu:
  - a) samodzielnie tworząc komitet wyborczy, otrzymała, w skali kraju, co najmniej 3% ważnie oddanych głosów na jej okręgowe listy kandydatów na posłów,
  - b) wchodziła w skład koalicji wyborczej, której okręgowe listy kandydatów na posłów otrzymały, w skali kraju, co najmniej 6% ważnie oddanych głosów;
- 2) klub poselski, klub senatorski oraz klub parlamentarny, które na rok przed dniem ogłoszenia uchwały lub postanowienia o zarządzeniu referendum zrzęcały odpowiednio posłów lub senatorów wybranych spośród kandydatów zgłoszonych przez komitet wyborczy wyborców, a posłowie lub senatorowie ci stanowili więcej niż połowę składu tych klubów;
- 3) stowarzyszenie lub inna organizacja społeczna, która spełnia następujące warunki:
  - a) została zarejestrowana lub zgłoszona, zgodnie z obowiązującymi przepisami, nie później niż na rok przed dniem ogłoszenia uchwały lub postanowienia o zarządzeniu referendum,
  - b) obszar jej działania obejmuje całe terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
  - c) prowadzi działalność związaną z przedmiotem referendum, a działalność ta mieści się w zakresie jej celów statutowych;
- 4) fundacja, która spełnia warunki określone w pkt 3 lit. a i c;
- 5) pełnomocnik, o którym mowa w art. 63 ust. 3.

2. Podmioty, o których mowa w ust. 1, najpóźniej w 40 dniu przed dniem referendum, zawiadamiają Państwową Komisję Wyborczą o zamiarze skorzystania z uprawnienia określonego w ust. 1, załączając do zawiadomienia:

- 1) w przypadku partii politycznej - prawomocne postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie o wpisaniu partii do ewidencji partii politycznych;
- 2) w przypadku klubu poselskiego, klubu senatorskiego oraz klubu parlamentarnego, o których mowa w ust. 1 pkt 2 - dokument wskazujący podmiot uprawniony do reprezentowania klubu oraz informację odpowiednio Marszałka Sejmu lub Marszałka Senatu o utworzeniu klubu;
- 3) w przypadku stowarzyszenia lub innej organizacji społecznej oraz fundacji - uwierzytelniony statut i zaświadczenie albo oświadczenie o wpisie do rejestru w Krajowym Rejestrze Sądowym stowarzyszenia, organizacji lub fundacji albo regulaminu działalności stowarzyszenia zwykłego, poświadczonego przez właściwy organ nadzorujący;
- 4) w przypadku pełnomocnika, o którym mowa w ust. 1 pkt 5 - oświadczenie, o którym mowa w art. 63 ust. 3.

2a. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 2 pkt 3, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: "Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.". Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

3. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie dokumentów, o których mowa w ust. 2, wydaje podmiotom uprawnionym zaświadczenie o przysługiwaniu tym podmiotom uprawnienia określonego w ust. 1.

4. Jeżeli zawiadomienie, o którym mowa w ust. 2, nie spełnia warunków określonych w tym przepisie, Państwowa Komisja Wyborcza w terminie 3 dni od dnia doręczenia zawiadomienia odmawia wydania zaświadczenia.

5. Postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie wydania zaświadczenia doręcza się niezwłocznie, wraz z uzasadnieniem, podmiotowi, który złożył zawiadomienie.

6. Podmiotowi, o którym mowa w ust. 5, służy prawo wniesienia do Sądu Najwyższego skargi na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie wydania zaświadczenia. Skargę wnosi się w terminie 3 dni od dnia doręczenia wnioskodawcy postanowienia o odmowie wydania zaświadczenia.

7. Sąd Najwyższy rozpatruje skargę w postępowaniu nieprocesowym, w składzie 3 sędziów, i wydaje orzeczenie w sprawie skargi w terminie 5 dni. Od orzeczenia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny. Orzeczenie doręcza się podmiotowi, o którym mowa w ust. 5, i Państwowej Komisji Wyborczej. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna skargę za zasadną, Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie wydaje zaświadczenie, o którym mowa w ust. 3.

Art. 49. 1. Podmioty uprawnione mają prawo prowadzenia kampanii referendalnej w programach radiowych i telewizyjnych nadawców publicznych, zgodnie z przepisami ustawy, w formie audycji referendalnych.

2. Audycją referendalną jest część programu radiowego lub telewizyjnego, nie pochodząca od

nadawcy, rozpowszechniana nieodpłatnie, stanowiąca odrębną całość ze względu na treść lub formę, umożliwiającą wykorzystanie przez podmiot uprawniony przysługującego mu czasu antenowego, o którym mowa w art. 50 lub art. 51, przeznaczonego na prowadzenie kampanii referendalnej.

3. Nadawca publiczny jest obowiązany do dokonywania na własny koszt rejestracji dostarczonej audycji referendalnej, przygotowanej przez podmiot uprawniony, obejmującej przegranie na nośniki dostosowane do rozpowszechniania, lub do udostępnienia studia wraz z realizatorem w celu nagrania audycji referendalnej przez podmiot uprawniony.

Art. 50. 1. W terminie od 16 dnia przed dniem referendum do zakończenia kampanii referendalnej Telewizja Polska Spółka Akcyjna oraz Polskie Radio Spółka Akcyjna i spółki radiofonii regionalnej, zwane dalej "Telewizją Polską" i "Polskim Radiem", rozpowszechniają na własny koszt w programach ogólnokrajowych i regionalnych audycje referendalne podmiotów uprawnionych.

2. Łączny czas rozpowszechniania audycji referendalnych wynosi:

- 1) w ogólnokrajowych programach - 15 godzin w Telewizji Polskiej, w tym do 3 godzin w TV Polonia, i 30 godzin w Polskim Radiu, w tym do 5 godzin w programie przeznaczonym dla zagranicy;
- 2) w każdym regionalnym programie - 10 godzin w Telewizji Polskiej i 15 godzin w Polskim Radiu.

3. Podmiot uprawniony ma prawo do rozpowszechniania audycji referendalnych w programach ogólnokrajowych oraz regionalnych.

4. Czas przysługujący jednemu podmiotowi uprawnionemu nie może być odstępowany innemu podmiotowi uprawnionemu.

Art. 51. 1. W przypadku referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej, w terminie od 21 dnia przed dniem referendum do zakończenia kampanii referendalnej, Telewizja Polska oraz Polskie Radio rozpowszechniają na własny koszt w programach ogólnokrajowych i regionalnych audycje referendalne podmiotów uprawnionych.

2. Łączny czas rozpowszechniania audycji referendalnych wynosi:

- 1) w ogólnokrajowych programach - 25 godzin w Telewizji Polskiej, w tym do 5 godzin w TV Polonia, i 45 godzin w Polskim Radiu, w tym do 8 godzin w programie przeznaczonym dla zagranicy;
- 2) w każdym regionalnym programie - 15 godzin w Telewizji Polskiej i 20 godzin w Polskim Radiu.

3. Przepisy art. 50 ust. 3 i 4 stosuje się odpowiednio.

Art. 52. 1. Czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji referendalnych dzieli się równo między podmioty uprawnione na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej o podmiotach uprawnionych.

2. Podziału czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie audycji referendalnych:

- 1) w programach ogólnokrajowych - dokonują odpowiednio zarządy Telewizji Polskiej i Polskiego Radia;
- 2) w programach regionalnych - dokonują właściwi dyrektorzy oddziałów Telewizji Polskiej i prezesi zarządów spółek Polskiego Radia.

3. Na ustalenia dotyczące podziału czasu antenowego, o których mowa w ust. 2, podmiotowi uprawnionemu przysługuje skarga do Państwowej Komisji Wyborczej. Skargę wnosi się w terminie 2 dni od dnia doręczenia informacji o dokonaniu ustalenia. Państwowa Komisja Wyborcza rozpatruje sprawę niezwłocznie i wydaje postanowienie. Od postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek prawny.

Art. 53. 1. Kolejność rozpowszechniania w każdym dniu audycji referendalnych ustalają kierujący redakcjami właściwych ogólnokrajowych programów telewizyjnych, w tym TV Polonia, i programów regionalnych oraz programów radiowych, w drodze losowania przeprowadzonego w obecności przedstawicieli podmiotów uprawnionych najpóźniej w 18 dniu przed dniem referendum, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. W przypadku referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej losowanie, o którym mowa w ust. 1, przeprowadza się najpóźniej w 23 dniu przed dniem referendum.

Art. 54. 1. Audycje referendalne podmiotu uprawnionego dostarczane są do Telewizji Polskiej lub Polskiego Radia nie później niż na 24 godziny przed dniem ich rozpowszechniania.

2. Czas audycji referendalnych dostarczonych przez podmioty uprawnione nie może przekraczać czasu ustalonego dla nich na podstawie przepisów, o których mowa w art. 52.

3. W przypadku stwierdzenia przez Telewizję Polską lub Polskie Radio, że dostarczone przez podmiot uprawniony materiały audycji referendalnych przekraczają czas ustalony dla tych audycji, Telewizja Polska lub Polskie Radio wzywają niezwłocznie podmiot uprawniony do skrócenia czasu audycji.

4. Jeżeli podmiot uprawniony nie zastosuje się w ciągu 8 godzin do wezwania, o którym mowa w ust. 3, Telewizja Polska lub Polskie Radio przerywa rozpowszechnianie audycji referendalnej w chwili, kiedy upłynął czas audycji przysługujący podmiotowi uprawnionemu.

Art. 55. 1. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po porozumieniu z Państwową Komisją Wyborczą, określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji referendalnych, sposób przygotowania i rozpowszechniania tych audycji, a także sposób

upowszechniania informacji o terminach rozpowszechniania audycji referendalnych.

2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii zarządów spółek, o których mowa w art. 50 ust. 1, oraz właściwej rady programowej, określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) czas przeznaczony na rozpowszechnianie audycji referendalnych w każdym z programów ogólnokrajowych i regionalnych;
- 2) ramowy podział czasu rozpowszechniania audycji referendalnych w programach ogólnokrajowych i regionalnych.

Art. 56. 1. Każdy podmiot biorący udział w kampanii referendalnej może od dnia rozpoczęcia kampanii referendalnej odpłatnie rozpowszechniać ogłoszenia referendalne w programach nadawców radiowych i telewizyjnych.

2. Ogłoszeniem referendalnym jest reklama w rozumieniu art. 4 pkt 6⁽¹⁾ ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji (Dz. U. z 2011 r. Nr 43, poz. 226, z późn. zm.), przygotowana przez podmiot, o którym mowa w ust. 1, i przekazana do rozpowszechniania w ramach prowadzonej kampanii referendalnej.

3. Wysokość opłat pobieranych za czas rozpowszechniania ogłoszeń referendalnych musi być jednakowa dla wszystkich podmiotów oraz ustalana według cennika obowiązującego w dniu ogłoszenia uchwały lub postanowienia o zarządzeniu referendum.

4. Do ogłoszeń referendalnych stosuje się przepisy o działalności reklamowej w programach radiofonii i telewizji, z tym że czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie ogłoszeń referendalnych nie wlicza się do ustalonego odrębnymi przepisami dopuszczalnego wymiaru czasowego reklam.

Art. 57. 1. Nadawcy nie ponoszą odpowiedzialności za treść rozpowszechnianych audycji referendalnych i ogłoszeń referendalnych.

2. Nadawcy nie mogą odmówić rozpowszechniania audycji referendalnych i ogłoszeń referendalnych.

Art. 58. Nie jest kampanią referendalną przekazywanie przez organy władzy państwowej, w tym przez organ zarządzający referendum, informacji mających na celu przedstawianie i wyjaśnianie treści pytań lub zaproponowanych wariantów rozwiązań oraz udzielanie odpowiedzi na pytania obywateli dotyczące referendum.

Rozdział 7

Finansowanie referendum z budżetu państwa

Art. 59. 1. Wydatki związane z organizacją przygotowań i przeprowadzeniem referendum pokrywane są z budżetu państwa w części Rezerwy celowe.

2. Z budżetu państwa pokrywane są wydatki związane z:

- 1) zadaniami Państwowej Komisji Wyborczej oraz Krajowego Biura Wyborczego przewidzianymi w ustawie;
- 2) zadaniami komisarzy wyborczych i komisji obwodowych oraz zapewnieniem ich obsługi przez wyznaczone do tych celów organy i jednostki organizacyjne;
- 3) zadaniami organów administracji rządowej oraz podległych im urzędów centralnych i jednostek organizacyjnych, a także innych organów państwowych;
- 4) zadaniami zleconymi do wykonania przez jednostki samorządu terytorialnego.

3. Środki finansowe na zadania zlecone wykonywane przez jednostki samorządu terytorialnego są przekazywane w terminach umożliwiających ich wykonywanie.

4. Informację o wydatkach, o których mowa w ust. 2, *Kierownik Krajowego Biura Wyborczego*⁽²⁾ podaje do wiadomości publicznej w terminie 5 miesięcy od dnia referendum.

5. Zasady planowania finansowego oraz realizacji wydatków, o których mowa w ust. 2 i 3, a także sprawozdawczości finansowej określają przepisy o finansach publicznych.

6. Dysponentem środków finansowych, o których mowa w ust. 1, jest *Kierownik Krajowego Biura Wyborczego*⁽³⁾.

Rozdział 8

Referendum w sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa

Art. 60. W sprawach o szczególnym znaczeniu dla państwa referendum ma prawo zarządzić:

- 1) Sejm, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów, lub
- 2) Prezydent Rzeczypospolitej, za zgodą Senatu wyrażoną bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby senatorów.

Art. 61. 1. Sejm może postanowić o poddaniu pod referendum określonej sprawy z własnej inicjatywy, a także na wniosek Senatu, Rady Ministrów lub obywateli. W przypadku gdy Sejm, w drodze uchwały, nie uwzględni wniosku o przeprowadzenie referendum, Marszałek Sejmu informuje o tym wnioskodawcę.

2. Wniosek o zarządzenie referendum powinien określać propozycje pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum.

Art. 62. 1. Sejm w uchwale o zarządzeniu referendum ustala treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum.

2. Szczegółowy tryb podejmowania przez Sejm uchwały o zarządzeniu referendum, jak również rozpatrywania wniosków, o których mowa w art. 61 ust. 1, określa regulamin Sejmu.

Art. 63. 1. Sejm może postanowić o poddaniu określonej sprawy pod referendum z inicjatywy obywateli, którzy dla swojego wniosku uzyskają poparcie co najmniej 500.000 osób mających prawo udziału w referendum.

2. Referendum z inicjatywy obywateli nie może dotyczyć:

- 1) wydatków i dochodów, w szczególności podatków oraz innych danin publicznych;
- 2) obronności państwa;
- 3) amnestii.

3. Zgłoszenia wniosku, o którym mowa w ust. 1, dokonuje na piśmie pełnomocnik. Pełnomocnikiem jest osoba wskazana w pisemnym oświadczeniu pierwszych 15 osób z wykazu, o którym mowa w ust. 4.

4. Do zgłoszenia wniosku załącza się wykaz obywateli popierających zgłoszenie, zawierający ich imiona, nazwiska, adresy zamieszkania, numery ewidencyjne PESEL, a także własnoręcznie złożone podpisy obywateli. Wzór wykazu ustala, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

5. W przypadku uzasadnionych wątpliwości, co do prawidłowości złożenia wymaganej liczby podpisów w sposób, o którym mowa w ust. 4, Marszałek Sejmu zwraca się do Państwowej Komisji Wyborczej o stwierdzenie, czy jest złożona wymagana liczba podpisów.

6. Jeżeli po przeprowadzeniu postępowania, o którym mowa w ust. 5, liczba prawidłowo złożonych podpisów przez osoby popierające wniosek jest mniejsza niż ustawowo wymagana, Marszałek Sejmu wyznacza termin 14 dni na uzupełnienie brakującej liczby podpisów. Postanowienie w tej sprawie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi.

7. W przypadku nieuzupełnienia podpisów w wyznaczonym terminie Marszałek Sejmu odmawia przyjęcia wniosku. Postanowienie w tej sprawie wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie pełnomocnikowi.

8. Postanowienie, o którym mowa w ust. 6 i 7, może być przez pełnomocnika zaskarżone do Sądu Najwyższego w terminie 14 dni od dnia doręczenia. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę w terminie 30 dni w postępowaniu nieprocesowym, w składzie 3 sędziów. Od postanowienia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny.

Art. 64. 1. Prezydent Rzeczypospolitej przekazuje Senatowi projekt postanowienia o zarządzeniu referendum, zawierający treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum, a także termin jego przeprowadzenia.

2. Senat w terminie 14 dni od dnia przekazania projektu postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej, o którym mowa w ust. 1, podejmuje uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na zarządzenie referendum.

3. Szczegółowy tryb wyrażania przez Senat zgody, o której mowa w ust. 2, określa regulamin Senatu.

Art. 65. 1. Uchwała Sejmu lub postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o zarządzeniu referendum zawiera:

- 1) wskazanie podstawy prawnej zarządzenia referendum;
- 2) treść pytań lub wariantów rozwiązania w sprawie poddanej pod referendum;
- 3) termin przeprowadzenia referendum;
- 4) kalendarz czynności związanych z przeprowadzeniem referendum.

2. Jeżeli głosowanie w referendum przeprowadza się w ciągu dwóch dni, uchwała Sejmu lub postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej, o których mowa w ust. 1, określają również terminy przeprowadzenia głosowania.

3. Uchwałę Sejmu lub postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej, o których mowa w ust. 1, ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

4. Referendum przeprowadza się najpóźniej w 90 dniu od dnia ogłoszenia uchwały lub postanowienia, o których mowa w ust. 1.

Art. 66. 1. Wynik referendum jest wiążący, jeżeli wzięła w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania.

2. Rozstrzygnięcie w referendum następuje, jeżeli:

- 1) w odpowiedzi na postawione pytanie oddano większość ważnych głosów pozytywnych albo negatywnych;
- 2) na jeden z zaproponowanych wariantów rozwiązań w sprawie poddanej pod referendum oddano najwięcej ważnych głosów.

Art. 67. Właściwe organy państwowe podejmują niezwłocznie czynności w celu realizacji wiążącego wyniku referendum zgodnie z jego rozstrzygnięciem przez wydanie aktów normatywnych bądź podjęcie innych decyzji, nie później jednak niż w terminie 60 dni od dnia ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego o ważności referendum w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 9

Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej

Art. 68. Referendum, o którym mowa w art. 90 ust. 3 Konstytucji, przeprowadza się w trybie i na zasadach określonych w ustawie, z uwzględnieniem przepisów niniejszego rozdziału.

Art. 69. Prezes Rady Ministrów zawiadamia Marszałka Sejmu o podpisaniu umowy, której ratyfikacja wymaga zgody wyrażonej w trybie art. 90 ust. 2-4 Konstytucji, przesyłając jednocześnie Sejmowi tekst tej umowy wraz z załącznikami.

Art. 70. 1. O wyborze trybu wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej w drodze referendum decyduje Sejm, uchwałą podjętą bezwzględną większością głosów w obecności co najmniej połowy ustawowej liczby posłów.

2. O podjęciu uchwały, o której mowa w ust. 1, Marszałek Sejmu zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej, Marszałka Senatu i Prezesa Rady Ministrów.

Art. 70a. W przypadku nieuchwalenia, w trybie art. 90 ust. 2 Konstytucji, ustawy wyrażającej zgodę na ratyfikację umowy międzynarodowej, Sejm może podjąć uchwałę o wyborze trybu wyrażenia zgody na ratyfikację takiej umowy. Przepis art. 70 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 71. 1. Referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej może zarządzić Sejm lub Prezydent Rzeczypospolitej za zgodą Senatu na zasadach i w trybie określonych w art. 60.

2. Uchwałę o zarządzeniu referendum Sejm podejmuje z własnej inicjatywy. Do uchwały Sejmu o zarządzeniu referendum stosuje się odpowiednio przepis art. 65 ust. 1. Szczegółowy tryb podjęcia uchwały określa regulamin Sejmu.

3. Do postanowienia Prezydenta Rzeczypospolitej o zarządzeniu referendum przepis art. 64 i 65 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

Art. 72. Wzór karty do głosowania określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 73. 1. Wynik referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy, o której mowa w art. 69, jest wiążący, jeżeli wzięła w nim udział więcej niż połowa uprawnionych do głosowania.

2. Jeżeli wynik referendum jest wiążący, a większość głosów ważnych oddano za odpowiedzią pozytywną, Prezydent Rzeczypospolitej uzyskuje zgodę na ratyfikację umowy, o której mowa w ust. 1.

Art. 74. Jeżeli wynik referendum jest wiążący, a większość głosów ważnych oddano za odpowiedzią negatywną, Prezydent Rzeczypospolitej nie uzyskuje zgody na ratyfikację umowy, o której mowa w art. 69.

Art. 75. Jeżeli wynik referendum w sprawie wyrażenia zgody na ratyfikację umowy międzynarodowej jest niewiążący, Sejm może ponownie podjąć uchwałę w sprawie wyboru trybu wyrażenia zgody na ratyfikację tej umowy. Przepis art. 70 ust. 2 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 10

Referendum zatwierdzające zmianę Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej

Art. 76. Referendum, o którym mowa w art. 235 ust. 6 Konstytucji, przeprowadza się w trybie i na zasadach określonych w ustawie, z wyłączeniem przepisów rozdziału 9 i z uwzględnieniem przepisów niniejszego rozdziału.

Art. 77. 1. Z wnioskiem do Marszałka Sejmu o przeprowadzenie referendum, o którym mowa w art. 235 ust. 6 Konstytucji, mogą wystąpić:

- 1) co najmniej 1/5 ustawowej liczby posłów;

- 2) Senat;
- 3) Prezydent Rzeczypospolitej.
  2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, składa się w terminie 45 dni od dnia uchwalenia przez Senat ustawy o zmianie Konstytucji.
  3. Marszałek Sejmu niezwłocznie podejmuje postanowienie o zarządzeniu referendum, o którym mowa w ust. 1. Do postanowienia przepisy art. 65 ust. 1-3 stosuje się odpowiednio.
  4. Marszałek Sejmu wyznacza datę przeprowadzenia referendum, o którym mowa w ust. 1, na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 60 dni od dnia złożenia wniosku.

Art. 78. 1. Pytanie w referendum rozpoczyna się od słów:

"Czy jesteś za przyjęciem zmiany Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., dokonanej ustawą z dnia ... (tytuł ustawy)?"

2. Wzór karty do głosowania określa, w drodze uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 79. 1. Przyjęcie w referendum zmiany Konstytucji następuje wówczas, gdy opowiedziało się za nią większość głosujących.

2. Marszałek Sejmu przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej do podpisu ustawę o zmianie Konstytucji niezwłocznie po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej uchwały Sądu Najwyższego o ważności referendum.

3. Prezydent Rzeczypospolitej podpisuje przyjętą w referendum ustawę o zmianie Konstytucji w ciągu 21 dni od dnia przedstawienia przez Marszałka Sejmu tej ustawy do podpisu i zarządza jej niezwłoczne ogłoszenie w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 11

Przepisy karne

Art. 80. Kto prowadzi kampanię referendalną:

- 1) w lokalu komisji obwodowej lub na terenie budynku, w którym ten lokal się znajduje,
- 2) na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie,
- 3) na terenie urzędów administracji rządowej lub administracji samorządu terytorialnego oraz sądów,
- 4) na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub oddziałów obrony cywilnej bądź skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych
  - podlega karze grzywny.

Art. 81. 1. Kto w związku z referendum:

- 1) umieszcza plakaty i hasła dotyczące referendum na ścianach budynków, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych bez zgody właściciela lub zarządcy,
- 2) przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii referendalnej narusza obowiązujące przepisy porządkowe,
- 3) umieszcza plakaty i hasła dotyczące referendum w taki sposób, że nie można ich usunąć bez powodowania szkód

- podlega karze grzywny.

2. Tej samej karze podlega:

- 1) osoba zobowiązana do usunięcia plakatów, haseł dotyczących referendum lub urządzeń ogłoszeniowych ustawionych w celu prowadzenia kampanii referendalnej, która w terminie 30 dni od dnia referendum nie usunie tych plakatów, haseł lub urządzeń;
- 2) osoba będąca redaktorem w rozumieniu prawa prasowego, która dopuszcza do niewykonania obowiązku umieszczenia w informacjach, komunikatach, apelach i hasłach dotyczących referendum, ogłaszanych w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu na koszt podmiotów biorących udział w kampanii referendalnej, wskazania, przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą.

Art. 82. Kto w związku z referendum nie umieszcza w materiałach dotyczących referendum oznaczenia, od kogo pochodzą

- podlega karze grzywny.

Art. 83. 1. Kto zbiera podpisy osób popierających zgłoszenie wniosku do Sejmu w sprawie referendum z inicjatywy obywateli, stosując groźbę, podstęp lub jakąkolwiek inną formę nacisków zmierzających do uzyskania podpisów

- podlega grzywnie od 1000 do 10 000 złotych.

2. Tej samej karze podlega, kto zbiera podpisy osób popierających wniosek, o którym mowa w ust. 1, na terenie jednostek wojskowych lub innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo oddziałów obrony cywilnej lub skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

3. Kto udziela wynagrodzenia pieniężnego w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu pod

wnioskiem, o którym mowa w ust. 1

- podlega grzywnie od 10 000 do 50 000 złotych.

Art. 84. Kto w okresie od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania zwołuje zgromadzenia, organizuje pochody lub manifestacje, wygłasza przemówienia, rozdaje ulotki lub w jakikolwiek inny sposób prowadzi kampanię referendalną

- podlega karze grzywny.

Art. 85. Kto w okresie od zakończenia kampanii referendalnej aż do zakończenia głosowania podaje do wiadomości publicznej wyniki badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań głosujących w referendum i przewidywanych wyników referendum lub wyniki sondaży przeprowadzanych w dniu głosowania

- podlega grzywnie od 500 000 do 1 000 000 złotych.

Art. 86. Kto w ramach prowadzonej kampanii referendalnej organizuje gry losowe lub konkursy, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych lub promocyjnych

- podlega grzywnie od 5 000 do 50 000 złotych.

Art. 87. Kto podaje lub dostarcza w ramach prowadzonej kampanii referendalnej napoje alkoholowe

- podlega grzywnie od 5 000 do 50 000 złotych.

Art. 88. Do postępowania w sprawach, o których mowa w art. 80-82 i art. 84, stosuje się przepisy o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Rozdział 12

Przepisy szczególne

Art. 89. Jeżeli właściwe organy gminy nie wykonują w terminie, w sposób zgodny z prawem, zadań dotyczących utworzenia obwodów głosowania lub ich zmiany, powołania lub zmian w składach komisji obwodowych, właściwy komisarz wyborczy wzywa te organy do wykonania zadań w sposób zgodny z prawem w wyznaczonym terminie, a w razie bezskutecznego upływu terminu niezwłocznie wykonuje te zadania i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 90. 1. W przypadku przeprowadzenia referendum w tym samym dniu, w którym odbywają się wybory do Sejmu i do Senatu lub wybory Prezydenta Rzeczypospolitej:

- 1) głosowanie przeprowadza się w obwodach głosowania utworzonych dla właściwych wyborów i na podstawie spisów wyborców sporządzonych dla tych wyborów;
- 1a) zaświadczenia o prawie do głosowania wydaje się zgodnie z przepisami dotyczącymi właściwych wyborów; zaświadczenie upoważnia do wzięcia udziału we wskazanym w nim głosowaniu w wyborach oraz w odbywającym się w tym samym terminie głosowaniu w referendum;
- 2) zadania komisarzy wyborczych i komisji obwodowych wykonują odpowiednio okręgowe i obwodowe komisje wyborcze powołane do przeprowadzenia właściwych wyborów;
- 3) do kampanii referendalnej stosuje się przepisy rozdziału 6.

1a. W przypadku przeprowadzenia referendum w tym samym dniu, w którym odbywają się wybory do Parlamentu Europejskiego, przepisy ust. 1 stosuje się odpowiednio, z tym, że:

- 1) głosowanie w referendum przeprowadza się w tych samych dniach, w których odbywa się głosowanie w wyborach do Parlamentu Europejskiego;
- 2) w referendum mogą wziąć udział wyłącznie osoby ujęte w części A spisu wyborców;
- 3) zaświadczenia o prawie do głosowania wydane zgodnie z przepisami dotyczącymi wyborów do Parlamentu Europejskiego upoważniają do wzięcia udziału w referendum wyłącznie obywateli Rzeczypospolitej Polskiej; dopisuje się ich do spisu wyborców w części A;
- 4) zadania komisarzy wyborczych wykonują rejonowe komisje wyborcze powołane do przeprowadzenia wyborów do Parlamentu Europejskiego.

2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i sposób łącznego prowadzenia kampanii referendalnej oraz kampanii wyborczej w programach radiowych i telewizyjnych, uwzględniając w szczególności:

- 1) tryb postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania audycji referendalnych i audycji wyborczych w programach Telewizji Polskiej i Polskiego Radia;
- 2) sposób przygotowania i rozpowszechniania audycji referendalnych i audycji wyborczych;
- 3) sposób upowszechniania informacji o terminach rozpowszechniania audycji referendalnych i audycji wyborczych;
- 4) terminy wynikające z kalendarza czynności związanych z przeprowadzeniem referendum oraz z kalendarza wyborczego.

Art. 91. 1. W przypadku zarządzenia na ten sam dzień więcej niż jednego referendum ogólnokrajowego, głosowanie przeprowadzają te same komisje obwodowe, na podstawie tych samych spisów osób uprawnionych do udziału w referendum.

2. W przypadku, o którym mowa w ust. 1, dla każdego referendum sporządza się oddzielnie protokoły głosowania oraz protokoły o wyniku referendum.

Art. 92. 1. W sprawach nieuregulowanych niniejszą ustawą stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

2. W przypadku przeprowadzenia referendum w tym samym dniu co wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, w sprawach nieuregulowanych niniejszą ustawą stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

3. W przypadku przeprowadzenia referendum w tym samym dniu co wybory do Parlamentu Europejskiego, w sprawach nieuregulowanych niniejszą ustawą stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy.

Rozdział 13

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 93. W ustawie z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984 i Nr 153, poz. 1271) art. 32 otrzymuje brzmienie: (zmiany pominięte).

Art. 94. W ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857 i Nr 154, poz. 1802 oraz z 2002 r. Nr 127, poz. 1089) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 95. W ustawie z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. Nr 46, poz. 499, Nr 74, poz. 786 i Nr 154, poz. 1802 oraz z 2002 r. Nr 14, poz. 128, Nr 113, poz. 984, Nr 127, poz. 1089 i Nr 153, poz. 1271) wprowadza się następujące zmiany: (zmiany pominięte).

Art. 96. W przypadku pierwszego referendum ogólnokrajowego odbywającego się po dniu wejścia w życie niniejszej ustawy skróceniu ulegają terminy:

- 1) na utworzenie obwodów głosowania, o których mowa w art. 6 ust. 2, a także na dokonanie zmian obwodów głosowania lub siedzib obwodowych komisji do spraw referendum - do 40 dnia przed dniem referendum;
- 2) o którym mowa w art. 6 ust. 5 - do 35 dnia przed dniem referendum;
- 3) o którym mowa w art. 7 ust. 2 - do 40 dnia przed dniem referendum;
- 4) o którym mowa w art. 13 ust. 1 - do 16 dnia przed dniem referendum;
- 5) o którym mowa w art. 13 ust. 3 - do 25 dnia przed dniem referendum;
- 6) o którym mowa w art. 48 ust. 6 - do 2 dni;
- 7) o którym mowa w art. 48 ust. 7 - do 3 dni.

Art. 97. Traci moc ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o referendum (Dz. U. Nr 99, poz. 487, z 2000 r. Nr 43, poz. 488 oraz z 2002 r. Nr 113, poz. 984).

Art. 98. Ustawa wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

- 1) Obecnie art. 4 pkt 6 tej ustawy nie zawiera definicji reklamy.
- 2) Obecnie Szef Krajowego Biura Wyborczego stosownie do art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Kodeks wyborczy (Dz.U.2011.21.113), która weszła w życie z dniem 1 sierpnia 2011 r.
- 3) Obecnie Szef Krajowego Biura Wyborczego stosownie do art. 12 ust. 4 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Przepisy wprowadzające ustawę - Kodeks wyborczy (Dz.U.2011.21.113), która weszła w życie z dniem 1 sierpnia 2011 r.